

عنوان و نام پدیدآور: دفتر شکسته / گروه تالیف محمدرضا عموزادمهیدرجی ... [و دیگران]
 صاحب امتیاز: مرکز آموزش سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران؛ به کوشش محمدصادق میرزاابوالقاسمی؛ با مقدمه حمیدرضا قلیچ خانی.
 مشخصات نشر: تهران: سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران، موسسه نشر شهر، ۱۳۹۲.
 مشخصات ظاهری: ۱۴۴ ص: مصور (رنگی).
 شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۳۸-۶۵۶-۷
 وضعیت فهرست نویسی: فیا
 یادداشت: گروه تالیف محمدرضا عموزادمهیدرجی، امین ایرانیپور، محسن جدیدی، مهدی صحراگرد.
 موضوع: خط شکسته
 موضوع: خوشنویسی
 شناسه افزوده: عموزاد مهیدرجی، محمدرضا، ۱۳۵۳ -
 شناسه افزوده: میرزاابوالقاسمی، محمدصادق، ۱۳۵۹ -، گردآورنده
 شناسه افزوده: قلیچ خانی، حمیدرضا، ۱۳۴۷ -، مقدمه نویس
 شناسه افزوده: سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران، مرکز آموزش
 شناسه افزوده: موسسه نشر شهر
 رده بندی: شنگه ۱۳۹۲ / ۲۳۴۷ / NK۳۶۳۹
 رده بندی دیگری: ۷۴۵/۶۱۹۶
 شماره کتابشناسی ملی: ۲۱۳۳۱۳۲

نام کتاب: دفتر شکسته

صاحب امتیاز: مرکز آموزش سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران

دبیر علمی کارگروه: محمدصادق میرزاابوالقاسمی
 به کوشش:

خوشنویس: میثم سلطانی

گروه تألیف و تدوین: محمدرضا عموزادمهیدرجی، امین ایرانیپور، محسن جدیدی، مهدی صحراگرد

با مقدمه: حمیدرضا قلیچ خانی

طراح گرافیک: داوود خلیلی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

بها: ۱۶۵/۱۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۳۸-۶۵۶-۷

شناسه: سینا ک. ب. ۰۳-۰۲-۰۳-۰۲-۰۳

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۲

ناشر: موسسه نشر شهر

پایگاه اینترنتی: sina.farhangsara.ir

کلیه حقوق برای صاحب امتیاز محفوظ است.

نشانی مرکز آموزش سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران: میدان ولیعصر (عج)، خیابان کریم خان زند، نبش کوچه شهید ملایی، ساختمان شماره ۴ شهرداری، طبقه پنجم. تلفن گویا: ۱۸۳۷ تلفن: ۸۸۹۰۹۵۱۴

نشانی ناشر: تهران، میدان آرژانتین، روبروی پارک سوار بیهقی، ابتدای خیابان آفریقا،

شماره ۶، موسسه نشر شهر تلفن: ۸۸۱۹۳۳۰۱-۲-۶ ۸۸۱۹۳۳۰۴

فروشگاه مرکزی: ضلع شمالی میدان فلسطین، شماره ۹ تلفن: ۸۸۹۵۲۵۳۴

مرکز چاپ: ۸۸۴۲۱۹۰۶ www.shahrpress.ir

موسسه نشر شهر
 چاپ و نشر در تهران

■ پیش گفتار

آموزش، زیربنای فرهنگ شهرنشینی و زمینه‌ساز تحقق اهداف اجتماعی و حقوق شهروندی است. از این‌رو سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران از بدو تأسیس تا به امروز مسئله آموزش شهروندی و شهرنشینی را در شمار مهم‌ترین وظایف خود دنبال کرده است. شگفت آن که امکانات و ظرفیت آموزشی در اختیار این سازمان، امکان ایجاد گسترده‌ترین شبکه ارائه خدمات آموزش عمومی در سطح کشور را نیز فراهم کرده است.

در این میان آموزش هنرهای تجسمی و هنرهای صناعی و سنتی دارای جایگاهی ویژه است؛ چرا که در راستای هویت‌سازی فرهنگی نقشی سزاوار دارد و مخاطبان آن نیز بی‌شمارند. ارائه دفترچه‌های آموزش خوشنویسی نیز با همین هدف صورت پذیرفته است. شاخصه‌های اصلی تدوین این دفترچه‌ها با دوره‌های آموزشی مربوط مطابق است و اهداف سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران را نیز دربر می‌گیرد. این دفترچه‌ها متناسب با دوره‌های آموزشی خطوط کوفی، ثلث، نسخ، نستعلیق، شکسته و تحریری تدوین شده و مجموعاً شامل دوازده دفتر مشق در شش مجلد می‌شود.

سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران در مقام نهادی فرهنگی اجتماعی امیدوار است تا با معرفی و آموزش شهروندان در زمینه هنرهای ایرانی اسلامی نقشی مؤثر در ارتقای سطح فرهنگ شهرنشینی و شهروندی ایفا کند. از این‌رو به ارزیابی اهداف برنامه‌های آموزشی خود می‌پردازد و از دیدگاه‌ها و پیشنهادها شما استقبال خواهد کرد.

مرکز آموزش سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران

ای که خواهی که خوشنویس شوی
خطه خط، مقام خود سازی
خلق را مونس و انیس شوی
عالمی پر ز نام خود سازی
وین ز عهد شباب باید کرد
ترک آرام و خواب باید کرد
(سلطان علی مشهدی)

خوشنویسی از اصیل ترین هنرهای اسلامی است که با نگارش کلام الهی، از سپیده دم دوره اسلامی رونق گرفت و در سراسر جهان اسلام گسترش یافت. ایرانیان در این هنر و تکامل آن سهم بسزایی داشته و دارند. دستکم از ابن مقفه فارسی، قانونمذکنده خطوط شش گانه در سده چهارم هجری، تا احمد سه وردی، علاءالدین تبریزی، میرعماد قزوینی، عبدالمجید طالقانی و خوشنویسان معاصر گواهی بر این مدعایند. همچنین منبع و مأخذی به زبان های عربی، ترکی، اردو و انگلیسی وجود ندارد که در سیر تحول و زیبایی شناسی خطوط اسلامی، از استادان ایران زمین سخن نگفته باشد و سهم این هنرمندان سترگ را نادیده گرفته باشد.

همسو با آموزش سینه به سینه خوشنویسی در جهان اسلام، متون و رسالاتی نیز به زبان های فارسی و عربی از سده های نخستین دوره اسلامی در دست است که در آن ها از شیوه های آموزش، خوشنویسی و معنویت، قواعد و اصول، ابزار نگارش و نیز اوج های درخشان این هنر بحث های بسیار کرده اند. در پنجاه سال گذشته نظام استاد و شاگردی، تقریباً با همان روش پیشین، به کلاس های انجمن خوشنویسان ایران تبدیل شد و در کنار این نهاد هنری، برخی استادان هم در منزل یا دفتر کارشان به آموزش هنرجویان اشتغال داشته اند. سرعت شگفت انگیز و خیره کننده پیشرفت علوم و فنون سبب شده است تا آموزش خوشنویسی به عرصه رایانه و شکل آن لاین نیز وارد شود و خود را با این تکنولوژی، سازگار سازد.

با ورود چاپ سربی و سنگی از اوایل سده سیزدهم هجری در شهرهای تبریز و تهران، بسیاری می اندیشیدند که خوشنویسی روزهای پایانی خود را سپری می کند؛ اما امروزه می بینیم که چاپ و گسترش آن چه خدمات سترگی را به تمام هنرهای تجسمی از جمله کتابت و خوشنویسی ارائه کرده و نه تنها لطمه ای به این هنر نزده، که سبب تسهیل در آموزش و انتشار باورنکردنی آن شده است.

پیشتر، به دلیل نبودن یا گرانبها بودن ابزاری چون کاغذ، گاه استاد ناچار بوده تا حروف را بر روی ناخن خویش نوشته و تعلیم دهد که البته این کار، نسیمی از امساک در آموزش ظرایف و دادن سرمشق به هنرجو را نیز در پی داشته است.

امروزه خوشبختانه گونه‌هایی از رسم الخط‌ها و رسم المشق‌ها در بازار کتاب وجود دارد که از نظر کمی شایان توجه است؛ ولی بیشتر آن‌ها از نظر کیفی از اصول علمی آموزش، بهره‌مند نیستند و برخی از آن‌ها را صرفاً مدرّسانی کم تجربه و با عیاری اندک، تدوین و منتشر کرده‌اند. هر چند خوشنویسی از جمله هنرهای است که نیازمند آموزش حضوری و زودرؤ دارد، اما در صورتی که این امکان فراهم نباشد، استفاده از کتابچه‌های آموزشی از بهترین و مفیدترین روش‌های ممکن است. در مجموعه‌ای که پیش‌رو دارید، تنی چند از مدرّسان دانشگاه که پیشتر خوشنویس بوده‌اند، با روشی جذاب و گوناگون، تجربیات خویش را در آموزش خطوط گوناگون عرضه داشته‌اند. با توجه به نمونه‌های مشابه، این مجموعه و چگونگی تدوین آن، بسیار ارزشمند است و به یقین برای علاقه‌مندان خط و خوشنویسی نتیجه‌بخش خواهد بود.

حمیدرضا قلیچ‌خانی

پژوهشگر خوشنویسی